

Märlax – användning i historisk tid

Enligt tidiga kartor har området öster om Lovisaviken, numera Märlax stadsdel, främst varit ett obebyggt skogsområde under historisk tid. På den äldsta kartan från området, daterad 1690, är området på Lovisavikens östra strand helt öde. (Bild 1)

På en skogskarta från 1748 (Bild 2) kan man se att Degerby, Antby, Räfsby, Köpbacka och Fantsnäs har samfällda skogar på området. Vid stranden av den lilla Märlaxviken, som ligger norr om Harudden, kan man se att Degerby och Antby tagit i bruk ängsmarker längs med den å som rinner ut i viken. Ängen, som benämns Melaxängen, syns också på Antby skifteskarta från 1778–1786 (Bild 3). På den här kartan syns också en bro som går över ån på ängens västra sida.

Bild 1. Antby, Degerby, Köpbacka, Räfsby och Fantsnäs skifteskarta från år 1690. Finlands Riksarkiv B36:1/1-8

Bild 2. Skogskarta 1748. Finlands riksarkiv MHA B36:1/9-10.

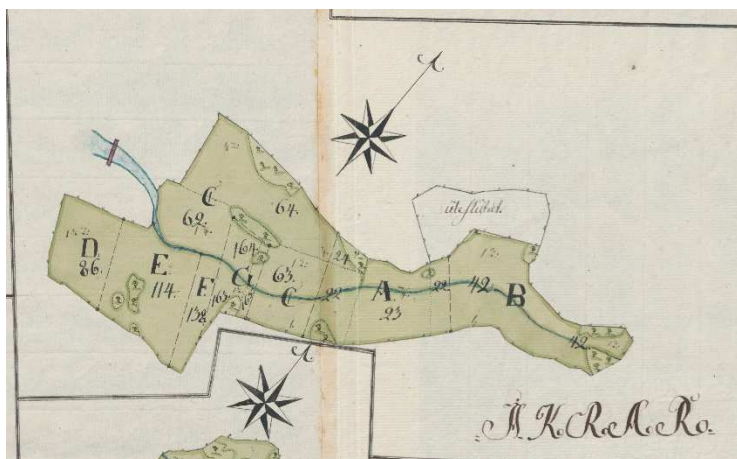

Bild 3. Melaxängen på Antby skifteskarta från 1778–1786. Finlands riksarkiv B36:1/11-13

Lastageplats och vägar

I Konungens kartverk, som består av svenska arméns rekognoseringskartor uppgjorda 1776-1805, kan man se en lastageplats på Lovisavikens östra strand vid den lilla Märslaxviken (Bild 4). Platsen var belägen mitt emot skeppsbron. Platsen verkar vara densamma där det på skifteskartan 1778 fanns en bro.

I Konungens kartverk syns också hur Stora strandvägen mellan Åbo och Viborg löper genom Lovisa och fortsätter österut norr om Lovisaviken. Innan vägen når Tessjö by förgrenar den sig söderut och leder till lastageplatsen vid Märslaxviken.

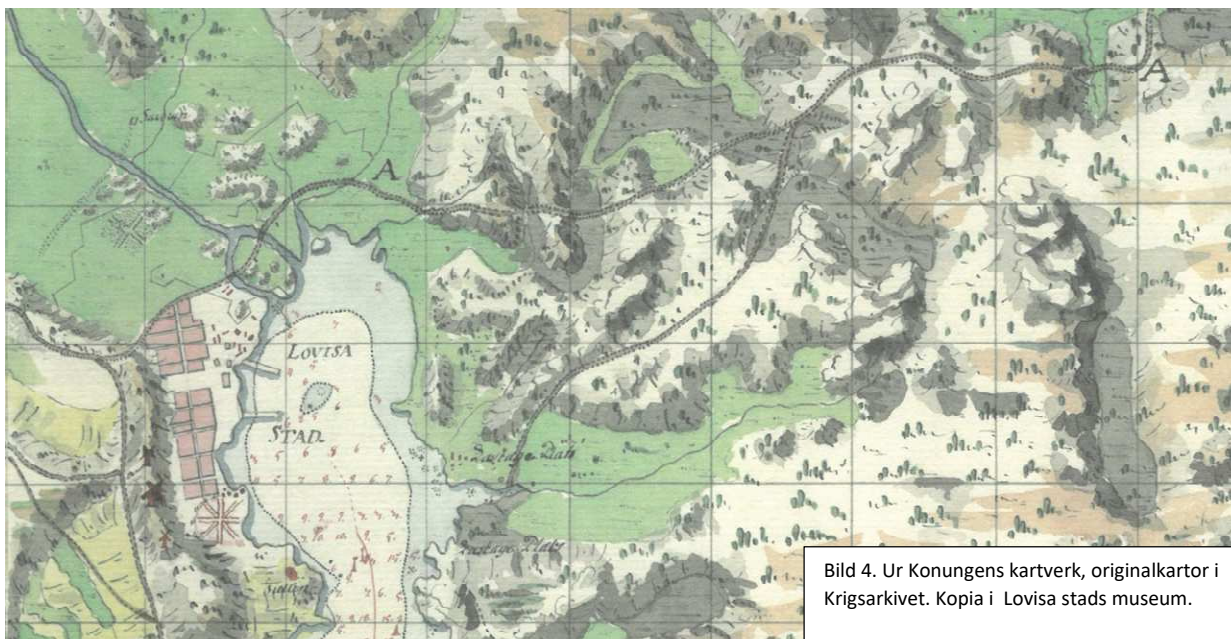
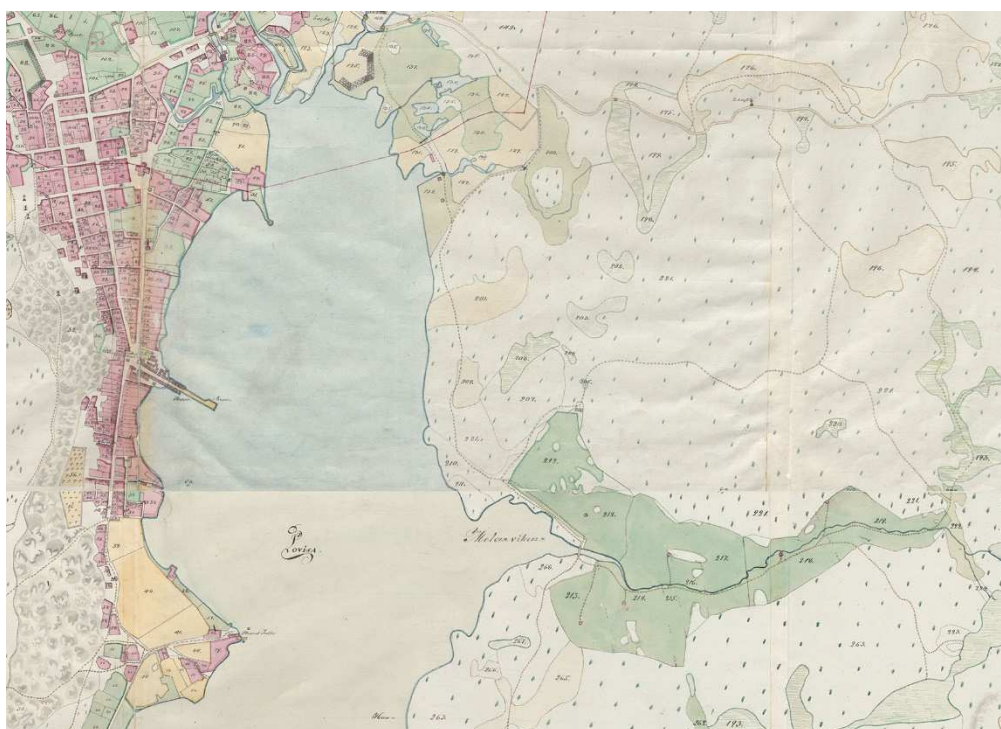

Bild 4. Ur Konungens kartverk, originalkartor i Krigsarkivet. Kopia i Lovisa stads museum.

Om väglinjen och lastageplatsen som syns i konungens kartverk har varit i bruk förefaller de ha varit relativt kortvariga företeelser. Varken i kartan från 1748 eller i yngre kartor kan de här strukturerna iakttas. En förklaring kunde vara att platsen använts vid fästningsbyggena vid Svartholm, eventuellt som lastplats för material till fästningsbygget.

Följande bevarade karta är från 1832 (Bild 5). Här syns igen ängarna, som förstorats västerut, men inte lastageplatsen. Däremot kan man iaktta en ny vägsträckning som i stort följer skärgårdsvägens linje längs med kusten. År 1832 står bron, som fanns med på kartan

Bild 5, kartta 1832. Finlands riksarkiv B 36:1/14-22)

från 1778, kvar på samma ställe.

Landsvägen från Konungens kartverk finns inte i kartan från 1832, men nog mindre stigar som slingrar fran i skogen mellan Märloxviken och Stora strandvägen.

Observationer i fält

Lovisa stads museum utförde en fältinventering på området kring Märloxviken den 12 april 2019. Syftet var att utreda om det finns spår i terrängen av de fenomen som förekommer i det historiska kartmaterialet. Den 22 maj besöktes platsen på nytt, eftersom snötäcknet i april ännu dolde vissa ställen.

Märloxängarna används fortfarande till odling, bortsett från fastigheterna på Skärgårdsvägen 106, 108 och 120, som är byggda på före detta ängsmark. Själva Märloxviken är idag igenvuxen, trots att man kan se att viken muddrats, muddringsmassorna ligger kvar i området. Den åmynning som rinner ut i Märloxviken ligger i dag minst 100 meter längre västerut än den gjorde på 1700-talet.

Mellan Skärgårdsvägen och ängarna kan man iakttä ett stycke av den gamla vägsträckningen som syns på kartan från 1832. Vid ån fanns en konstruktion av ca. 50 cm stora stenar, som utgående från placeringen och konstruktionens utseende kunde vara ett brofäste eller ett bryggfundament. Konstruktionen låg vid åns norra strand, motsvarade fanns inte bevarade på södra stranden.

Grundkarta, utskrift ut lantmätericentralens webbtjänst

Stenläggning vid gamla landsvägen. Fotad 22.5.2019

Vägsträckningen som ritats ut i Konungens kartverk förefaller osannolik. Terrängen norr om ängarna var mycket svårforcerad och mycket stenig. Spår av framröjda gångar kunde inte iakttas. Dock fanns även sumpmarker i området, dessa kunde eventuellt ha använts som färdvägar vintertid.

Mer troligt är ändå att den väg som ritats in i kartverket inte helt motsvarade verkligheten. Däremot så kan de stigar som finns i kartan från 1832 ha varit i bruk redan tidigare, och deras sträckning kan schematiskt ritats in i Konungens kartverk.

Det förekom stigar norr om ängsområdena, men inventeringen sträckte sig inte djupt in i skogen, eftersom vägsträckningens södra ända var i fokus denna gång.

Terrängen var stenig och våt. Fotat 12.4.2019

Slutsatser

Under historisk tid har Märlaxområdet utnyttjats som skog och ängsmark av de närliggande byarna. Det har även funnits vägar på området, och enligt konungens kartverk en lastageplats. Alla dessa företeelser har legat öster om den nuvarande Skärgårdsvägen.

Det är svårt att fastställa 1700-talets vägnätverk i terrängen, men vägar som finns i kartmaterialet från 1832 är delvis möjliga att iakttä i fält. I samband med fältinventering visade det sig att Märlaxängarna ännu är i bruk och att det finns en bevarad bit av den gamla vägsträckningen öster om Skärgårdsvägen. Till vägen hörde också ett brofäste. Märlax lastageplats skulle enligt kartorna legat på samma plats som brofästet.

Mittakaava 1:5000

Ote kanta kartasta 1:5000
Utdrag ur baskartan 1:5000
08.04.2019

